

LA REVOLUCIÓ LIBERAL A BARCELONA. POLÍTICA DE CLASSES I CLASSES DE POLÍTICA (1808-1868)

Ramon Arnabat Mata
Historiador

Entre 1808 i 1868 es produí a Barcelona i arreu del país un complex procés que va menar d'una societat estamental a una societat de classes, d'una economia senyorial a una economia capitalista –i industrial en el cas de la ciutat– i d'un sistema polític absolutista a un sistema polític liberal. Un procés que comportava una revolució a mitjà termini –la revolució burgesa (domini de les relacions socials capitalistes a nivell econòmic i de la burgesia a nivell social)– i una revolució en el curt termini –la revolució liberal (implantació d'un sistema polític liberal)–, en la qual centrarem aquesta ponència. La revolució liberal estigué marcada per canvis de direcció, avenços i retrocessos, que provocaren una gran conflictivitat política a dos nivells: entre partidaris i detractors del sistema liberal i entre defensors de les diferents versions d'aquest darrer. La guerra del Francès, les guerres absolutistes i carlines, les juntes i les bullangues i la Jamància foren els exponents més visibles d'aquesta conflictivitat.

A la ponència s'explica i es reflexiona sobre la forma com es produí el procés de la revolució liberal a Barcelona i com va afectar els diferents grups socials, tenint en compte la importància política de la ciutat en el marc català i espanyol dels primers dos terços del segle XIX. Aquest procés generà adhesions i oposicions que van anar conformant el tram polític d'aquells anys, mitjançant la formació de diferents corrents: absolutistes ultres, absolutistes moderats, carlistes, liberals moderats, liberals progressistes, liberals radicals, demòcrates i republicans. L'enfrontament entre absolutisme i liberalisme dels primers moments donà pas a uns enfrontaments més complexos amb divisions dins dels dos bàndols.

El procés polític va anar acompanyat de la constitució històrica de la burgesia i el proletariat com a classes socials. Unes classes socials heterogènies pel que fa a la configuració, però que, amb la seva participació en el procés històric, anaren delimitant uns objectius comuns que els permetien definir unes polítiques de classes i anar més enllà de les classes de política. Cal, doncs, recollir i reflexionar sobre els posicionaments dels diferents grups socials davant la revolució liberal i el poder polític local. Aquestes actituds venien marcades tant pels fonaments ideològics com per la praxis política i social, és a dir per l'experiència. Cal considerar, també, que tot el procés es desenvolupava en el marc d'una ciutat en conflicte permanent provocat per les guerres, les revoltes populars i les repressions, la qual cosa és, alhora, causa i conseqüència de les diferents polítiques. La ciutat, a més, vivia durant aquells anys un procés accelerat de transformació econòmica, social i urbana: augment demogràfic, industrialització, aburguesament, proletarització, reorganització de l'espai urbà, etc.

Els processos de revolució liberal i de formació de classes socials i la transformació de Barcelona tenen un nexa comú en el poder polític local, és a dir en l'Ajuntament de la ciutat. Un Ajuntament que cal situar dins l'entramat del nou Estat, en el doble joc de

dependència i autonomia, de participació i governació, en què es mouen els ajuntaments liberals durant aquest període. També cal analitzar les relacions del consistori amb les autoritats civils i militars de l'Estat que residien a la ciutat, ja que de la mateixa manera que la ciutat i el seu Ajuntament es projectaven sobre Catalunya i Espanya, l'Estat central es projecta sobre la ciutat i el seu Ajuntament.

Aquest és l'eix a partir del qual hem bastit la ponència: l'estudi de llarga durada de l'Ajuntament barceloní (1808-1868), és a dir, de les persones i dels grups socials i polítics que ocuparen alcaldies i regidories (*qui hi ha*) i de les polítiques que desenvolupen (*què hi fan*), per tal de poder-ne copsar els canvis i les continuïtats. És un estudi fonamentat en una base de dades que recull els més de noranta consistoris i juntes que es van constituir entre 1808 i 1868, les més de 2.500 places d'alcaldes, tinent d'alcaldes, regidors, síndics, procuradors i vocals, i les més de 1.800 persones que les van ocupar. L'Ajuntament barceloní d'aquest llarg període es pot dividir en dos grans blocs: l'Ajuntament absolutista (1808-1820 i 1824-1834) i l'Ajuntament liberal (1820-1823 i 1835-1868). Aquest darrer bloc el podem subdividir entre períodes d'avenç polític (1820-1823, 1835-1837, 1841-1843, 1854-1856) i períodes d'estancament (1838-1840, 1844-1854 i 1856-1868), sempre referits a la dinàmica política barcelonina.

L'Ajuntament absolutista, integrat per nobles i ciutadans honrats, fou incapaç d'afrontar les necessitats de la ciutat, i només la veu crítica dels diputats del comú va ser capaç de posar sobre la taula els problemes que veritablement afectaven els ciutadans. Tot i això, cal distingir entre l'Ajuntament absolutista de 1814-1820, ocupat totalment per l'aristocràcia, i el de 1824-1834, en el qual, malgrat continuar el domini aristocràtic, es va donar entrada a altres grups de les classes socials dominants, especialment hisendats i comerciants.

Quant a l'Ajuntament liberal, els períodes d'avenç es caracteritzen per tenir una composició social més oberta, en la qual s'integren les classes dominants (hisendats, comerciants i fabricants) i les classes mitjanes (professionals liberals i artesans i menestrals). Aquest consistori coincideix amb les majories dels progressistes, acompanyats en algunes ocasions pels demòcrates, i amb els períodes en què és vigent el sufragi universal masculí en les eleccions municipals. L'Ajuntament dels períodes d'estancament és el millor exponent de la integració entre les velles i les noves classes dominants, ja que els nobles recuperaven protagonisme polític, que compartien amb els hisendats i els comerciants, desplaçant les classes mitjanes, sobretot el grup d'artesans i menestrals. Aquests consistoris són de majoria moderada i coincideixen amb la implantació del sufragi censitari a nivell municipal.

En qualsevol cas, l'Ajuntament liberal, tant el dels períodes d'avenç com dels d'estancament, és un consistori controlat pels propietaris en l'ampli sentit de la paraula; doncs a la propietat de les classes dominants cal afegir-hi la propietat de les classes mitjanes que, a més de ser professionals liberals, artesans o menestrals, acostumen a ser, també, propietaris, més grans o més petits. Cal destacar la participació activa en el poder polític local i en la lluita per aconseguir-lo de les classes dominants barcelonines. Nobles, hisendats, comerciants i fabricants situats entre els majors contribuents de la ciutat formen part dels grups polítics, de les candidatures electorals i ocupen batllies i regidories a

l'Ajuntament barceloní. No fou fins els anys cinquanta, un cop la revolució liberal estigué consolidada i el règim moderat s'imposà, que aquests grups socials anaren abandonant la política local i deixaren els seus llocs a polítics professionals, la majoria d'ells professionals liberals.

Pel que fa als treballadors, només entraven al consistori municipal en algunes conjuntures, com la del Bienni Progressista. Que no estiguessin a l'Ajuntament no vol dir pas que les classes populars, *el poble menut*, no participés en la vida política local durant aquells anys; al contrari. De la mateixa manera que hi va haver classes de política, hi va haver política de classes, i la menestralia no propietària, els pescadors i mariners i els obrers qualificats, per una banda, i els mossos, els jornalers i els treballadors no qualificats per altra, van desenvolupar també la seva política. La creació de societats obreres o la participació de treballadors i menestrals no propietaris en alguns batallons de la Milícia Nacional i en algunes Junes durant les bullangues i, especialment durant la Jamància, en són un bon exemple. Aquesta política els va costar molt cara, ja que a la situació 'normal' de penúria econòmica se'ls va afegir la repressió brutal de les velles i les noves classes dominants, amb presons, desterraments i assassinats legals. Cal recordar que durant el procés de la revolució liberal Barcelona va viure en un estat d'excepció quasi permanent.